

OBSERVAR | COMPRENDRE | EXPRESSAR

Educació Plàstica, Visual i Audiovisual

ESO • Primer cicle • nivel II

Álvaro de Sandoval Guerra

PROJECTE CURRICULAR

EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA

PRIMER CICLE • *NIVELL II*

ÍNDEX DE CONTINGUTS

PRESENTACIÓ	3
1. CARACTERÍSTIQUES I PLANTEJAMENT	5
2. COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES	7
3. CONTRIBUTIÓ DE L'ÀREA D'EDUCACIÓ PLÀSTICA, VISUAL I AUDIOVISUAL A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU	8
4. SABERS BÀSICS, OBJECTIUS ESPECÍFICS, CRITERIS D'AVUACIÓ I ESTÀNDARDS D'APRENENTATGE PER UNITATS DIDÀCTIQUES	
I. Elements configuradors del llenguatge visual.....	12
II. Els llenguatges audiovisuals	16
III. La geometria com a suport del procés creatiu	19
IV. Els sistemes de representació en el dibuix tècnic	24
5. ATENCIÓ I TRACTAMENT A LA DIVERSITAT ENTRE DIFERENTS NIVELLS	27
6. CONSIDERACIONS METODOLÒGIQUES	28

PRESENTACIÓ

Tres són les fonts d'on brolla l'èxit de l'ensenyament: les capacitats del professor/a, les aptituds de l'alumne/a i els mitjans que es posin a disposició de tots ells. Es diu que a l'antiga Grècia els mestres es reunien amb els alumnes a la plaça pública –l'àgora– i que per impartir les seves ensenyances no necessitaven res més que el terra on seien tots plegats. Potser llavors va ser així, però la complexitat i el volum assolits pel coneixement de la societat actual fan del tot imprescindible disposar d'uns bons mitjans en el procés d'ensenyament i aprenentatge. De fet, dels tres elements que s'han esmentat abans, es pot afirmar que els mitjans d'ensenyament resulten l'element essencial per a l'aprenentatge, ja que són la frontissa entre la capacitat expositiva del professor/a i la capacitat receptiva i assimilativa de l'alumne/a.

Els materials didàctics, per tant, han de ser aquest necessari punt de trobada entre aquells que s'encarreguen d'ensenyar i els que necessiten aprendre. Al nostre país hi ha hagut molts canvis educatius els darrers anys i no sempre ha resultat fàcil adaptar-s'hi amb la rapidesa que a vegades s'ha exigut. Per això és tan important per al professorat el fet de poder tenir uns materials ben dissenyats i perfectament adaptats a la legislació vigent en cada moment.

En la *societat de la imatge* en què vivim, resulta absolutament fonamental controlar els dos nivells de comunicació: *saber veure* i *saber fer*. I, per tant, si aquests són els dos eixos a partir dels quals s'ha de treballar la matèria *d'Educació Plàstica i Visual*, la millor manera és basar l'aprenentatge en un material eminentment pràctic, en el qual l'alumne/a pugui desenvolupar al mateix temps les seves capacitats d'assimilació i expressió.

En aquesta situació és on l'aprenentatge per competències interdisciplinàries esdevé essencial i les situacions d'aprenentatge s'assimilen en propostes pràctiques que presenten situacions i activitats reals (i no només purament procedimentals) que obliguen a l'esforç d'un desenvolupament integrador i multidisciplinari de l'alumne/a en el seu llenguatge artístic i audiovisual.

Abordant un plantejament més alliberador de les sessions i de la utilitat pràctica de l'assignatura, afavorint situacions d'aprenentatge dins i fora de l'aula, s'ha portat a terme l'entrega del material en un volum teoricopràctic amb una filosofia d'ús exclusiva del nostre projecte editorial que presenta, per un costat, el **Manual de Continguts Teòrics i Propostes Pràctiques (amb una carpeta portadora del material diari)** a fi de satisfer la "*normativa*" —sobre el dipòsit de llibres— que impera i/o preval en algunes Comunitats, i per un altre costat, l'anomenat **Manual Digital** –en format USB–, que, afegit a l'aportació anterior, afavoreix l'autonomia del docent i genera un entorn visual fàcil de manejar i amb un disseny atractiu.

La present **Guia Didàctica**, adreçada al professor/a i amb idèntica estructura que el **llibre de l'alumne/a**, té una doble finalitat:

- D'una banda, presentar i justificar als professors els plantejaments del llibre, mostrar les solucions a les propostes operatives i donar resposta a les activitats de verificació incloses en cada làmina. Aquestes aportacions, juntament amb els *objectius*, *sabers* i *criteris d'avaluació* amb què es comença cada unitat didàctica, determinen el nivell de concreció del currículum pel que fa a la **Programació d'Aula**.
- D'altra banda, adjuntar el Projecte Curricular centrat en el *Primer Cicle de l'Educació Secundària Obligatòria, nivell II*, i en el coneixement que servirà d'instrument pràctic inicial que permeti al professor/a definir la programació d'aula (ajustant-la a les característiques específiques que tingui el seu centre escolar i a les diverses situacions d'aprenentatge que s'hi puguin desenvolupar) i a tots els agents educatius (direcció, professorat, pares i alumnes) conèixer en cada moment on es troben els alumnes respecte al que s'havia previst inicialment, quines correccions generals s'han de plantejar i quins mecanismes d'ampliació, reforç o adaptació cal posar en marxa.

«**Observar, Comprendre, Expressar**» neix com una concreció operativa del projecte editorial, dirigit al Primer Cicle –nivell II– de l'Educació Secundària Obligatòria, per a aquells alumnes que tinguin un nivell mínim de coneixements, tot sabent que l'àrea d'Educació Plàstica, Visual i Audiovisual es troba davant del repte d'haver de distribuir uns continguts importants en poques hores lectives. La situació del moment actual ens porta a aclarir els sabers bàsics definint amb concreció curricular què ha d'aprendre l'alumnat (sabers i/o continguts), en quin ordre (seqüència), com (metodologia) i amb quins mitjans (materials). Tots aquests elements, juntament amb els *criteris d'avaluació del Cicle* i els estàndards d'aprenentatge, configuren el Projecte Curricular i determinen el nivell de concreció del currículum pel que fa a la «**programació d'aula**» per a la plena consecució del perfil de sortida al final de l'etapa.

1. CARACTERÍSTIQUES I PLANTEJAMENT

L'Educació Plàstica, Visual i Audiovisual neix de la necessitat de potenciar en l'estudiant la capacitat de comprendre els estímuls visuals que rep i d'expressar-se, al mateix temps, per mitjà dels mateixos missatges visuals. En definitiva, l'Educació Plàstica i Visual introdueix l'alumne/a en un món de comunicació especialment ric i variat.

El punt de partida cap a l'adquisició d'aquest mitjà de comunicació (el llenguatge plàstic i visual) ha de ser la realitat quotidiana, tant la que proporciona la natura com la desenvolupada per l'home: premsa, disseny, cinema, televisió, imatge digital, entorn multimèdia, etc.

Durant l'Educació Secundària, l'àrea de Plàstica, Visual i Audiovisual no ha de constituir una introducció a la Història de l'Art, sinó una reflexió sobre el gran nombre d'estímuls visuals que es reben en la vida quotidiana, la identificació i la comprensió dels quals resulta fonamental per aconseguir una comunicació plena amb el nostre entorn. Si des de tots els àmbits es diu que ens trobem immersos en la *cultura de la imatge*, sembla evident que la comprensió del llenguatge visual ha de ser un punt especialment rellevant en la formació dels alumnes, precisament en una edat en què la imatge esdevé un element essencial en la comunicació.

Aquells que són capaços d'**observar** amb deteniment el seu entorn (o de pensar en una idea), **comprendre'n** eficaçment l'essència i **expressar-la** amb algun mitjà artístic tenen al seu abast el llenguatge de comunicació perfecte. Però, com qualsevol llenguatge, s'ha d'estudiar i fer servir d'una manera regular. Per això, aquest manual desenvolupa, gradualment, les capacitats d'observació, argumentació, deducció, anàlisi, síntesi i categorització de les imatges, com també un sentit crític cada vegada més sòlid i personalitzat.

Al llarg de dotze unitats didàctiques, «**Observar, Comprendre, Expressar**» introdueix el lector en el món de la comunicació visual i Audiovisual. Els tres termes que donen nom al llibre s'interrelacionen profundament, atès que s'entén que es tracta d'un procés que no pot restar mancat de cap dels seus passos. Per expressar, abans cal comprendre, i per interpretar és necessari, de primer, observar.

Com a primer pas en el llenguatge visual i audiovisual s'ofereix, en primer lloc, la síntesi a la interpretació del que els nostres ulls ens mostren; en aquest cas, la manera en què s'ha d'observar: els **elements configuradors del llenguatge visual**. És el bloc que oficialment el Reial decret denomina "*Elements formals de la imatge i del llenguatge visual*" amb la voluntat de donar continuïtat a les denominacions introduïdes en cursos anteriors.

Els següents blocs complementen el primer tangencialment, però se centren i analitzen dos aspectes fonamentals: el poder dels llenguatges i la innovació present en la **Comunicació audiovisual**, i el valor de la **Geometria com a suport del procés creatiu** i la importància d'aquests conceptes en la comunicació gràfico-plàstica, a més de complementar el bloc "*Expressió artística i gràfico-plàstica: tècniques i procediments*" i desenvolupar les competències pròpies de la "*Imatge i comunicació visual i audiovisual*".

L'aprenentatge i ús de conceptes com el signe, la textura, la llum, el color, la geometria de les formes i la proporció, el moviment i la seqüenciació, la composició i la representació

objectiva del volum o les perspectives, posen l'alumne/a en la millor disposició per expressar allò que s'ha observat i interpretat.

Un breu annex al final del llibre s'ocupa de familiaritzar l'alumne amb les **tècniques seques, humides i digitals**. Així es completa el bloc temàtic "*Expressió artística i gràfico-plàstica: tècniques i procediments*". Evidentment, aquest bloc, igual que els sabers relatius al patrimoni cultural, s'articula al llarg de tots els elements del projecte pedagògic.

La naturalesa de l'àrea permet establir unes bases conceptuals comunes al llarg de tota l'Educació Secundària i proporcionar continuïtat en el tractament dels sabers bàsics i les seves competències, tant en el nivell de les competències bàsiques com en el de les específiques de l'àrea, de manera que l'alumne/a pugui relacionar els nous sabers amb els ja apresos i experimentats. Per això, a grans trets, els blocs de continguts es mantenen en els cursos i nivells, cosa que comporta una clara estructuració de la sintaxi dels llenguatges plàstics, a fi de desenvolupar les capacitats i destreses de l'àrea plantejant uns criteris d'avaluació i uns estàndards d'aprenentatge precisos.

Totes les propostes, sota un plantejament metodològic innovador, s'han estructurat en forma de seqüències que es configuren a partir de la suma d'activitats enllaçades, les unes amb les altres, i presentades en un ordre determinat, considerant criteris naturals de progressió. Es tracta d'un procés escalonat i seqüenciat que té com a objecte facilitar a l'alumnat l'adquisició i la integració d'aprenentatges d'una manera coherent i, a més, contribuir al desenvolupament integral de la seva autonomia.

En definitiva, es tracta d'un manual teoricopràctic que perfecciona l'**Observació**, aclareix la **Comprensió** i proporciona la inspiració i el coneixement que fan possible l'**Expressió** de solucions creatives i enginyoses.

Partint de la proximitat i l'interès que l'alumnat mostra envers les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), és fonamental oferir-li la possibilitat d'experimentar amb diferents programes i aplicacions digitals que li permetin conèixer els recursos que té a l'abast pel que fa a la creació, la comunicació i l'expressió artística, tot promovent-ne un ús responsable i educatiu. L'ús de les noves tecnologies com a metodologia ens permet aprofundir i indagar en l'espai expositiu que ofereix internet, com també en les fonts informatives i les aplicacions artístiques que conté. Es recomana recórrer a aquestes eines per reforçar el procés d'ensenyament-aprenentatge dels continguts, mitjançant documentació audiovisual. Això comporta la necessitat de tenir disponibles ordinadors i altres dispositius electrònics a l'aula que afavoreixin el desenvolupament d'aquests continguts fonamentals en la societat actual.

Aquesta matèria contribueix a desenvolupar, de manera transversal, aptituds com la creativitat, la iniciativa, el treball en equip, la confiança en un mateix i el sentit crític, la qual cosa promou comportaments favorables a la relació, la cooperació, la solidaritat, la no-discriminació i la participació. Tot plegat ajuda a promoure pràctiques eficaces de planificació, esforç i rigor en el treball, estima i respecte per la producció pròpia i la dels altres.

Les competències específiques d'aquest manual compleixen adequadament amb els descriptors dels perfils de sortida propis de l'etapa (eina que concreta els principis i fins educatius de les etapes educatives). Donen suport progressivament a un desenvolupament competencial complet en l'alumne al llarg de la seva estada en l'Educació Secundària i afavoreixen positivament la continuïtat adequada del seu desenvolupament en futures vies professionals i/o acadèmiques.

2. COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

Considerant que la relació dels alumnes amb l'entorn gràfico-plàstic i visual s'estableix en les dues coordenades *saber veure* i *saber fer*, s'ha de subratllar el fet que per poder arribar al *saber fer* cal disposar d'un coneixement mínim de tècniques, recursos i capacitat elemental de percebre visualment i d'assimilar conceptes, per poder passar posteriorment a desenvolupar un cert grau de destresa.

Els objectius generals fixats han de reflectir l'aprenentatge d'una sèrie de sabers bàsics, des del punt de vista d'una cultura perceptiva i unes capacitats expressives, en el marc d'una educació formativa integral, afavorint el desenvolupament d'unes competències clau i unes competències específiques pròpies de la matèria que s'interrelacionen a continuació.

Competència específica 1: comprendre la importància que alguns exemples seleccionats de les diverses manifestacions culturals i artístiques han tingut en el desenvolupament de l'ésser humà, mostrant interès pel patrimoni com a part de la pròpia cultura, per entendre com es converteixen en el testimoni dels valors i de les conviccions de cada persona i de la societat en el seu conjunt, i per reconèixer la necessitat de protegir-ho i conservar-ho. Aquesta competència específica connecta amb els següents descriptors recollits a l'annex I del Reial decret 217/2022, de 29 de març: CCL1, CPSAA3, CC1, CC2, CCEC1.

Competència específica 2: explicar les produccions plàstiques, visuals i audiovisuals pròpies, comparant-les amb les dels seus iguals i amb algunes de les que constitueixen el patrimoni cultural i artístic, justificant les opinions i tenint en compte el progrés des de la intenció fins a la realització, per valorar l'intercanvi, les experiències compartides i el diàleg intercultural, així com per superar estereotips. Aquesta competència específica connecta amb els següents descriptors recollits a l'annex I del Reial decret 217/2022, de 29 de març: CCL1, CPSAA1, CPSAA3, CC1, CC3, CCEC1, CCEC3.

Competència específica 3: analitzar diferents propostes plàstiques, visuals i audiovisuals, mostrant respecte i desenvolupant la capacitat d'observació i interiorització de l'experiència i del gaudi estètic, per enriquir la cultura artística individual i alimentar l'imaginari. Aquesta competència específica connecta amb els següents descriptors recollits a l'annex I del Reial decret 217/2022, de 29 de març: CCL1, CCL2, CD1, CPSAA4, CC1, CC3, CCEC2.

Competència específica 4: explorar les tècniques, els llenguatges i les intencions de diferents produccions culturals i artístiques, analitzant, de manera oberta i respectuosa, tant el procés com el producte final, la seva recepció i el context, a fi de descobrir les diverses possibilitats que ofereixen com a font generadora d'idees i respostes. Aquesta competència específica connecta amb els següents descriptors recollits a l'annex I del Reial decret 217/2022, de 29 de març: CCL2, CD1, CD2, CPSAA3, CC3, CCEC2.

Competència específica 5: realitzar produccions artístiques individuals o col·lectives amb creativitat i imaginació, seleccionant i aplicant-hi eines, tècniques i suports en funció de la intencionalitat, per expressar la visió del món, les emocions i els sentiments propis, així com per millorar la capacitat de comunicació i desenvolupar la reflexió crítica i l'autoconfiança. Aquesta competència específica

connecta amb els següents descriptors recollits a l'annex I del Reial decret 217/2022, de 29 de març: CCL2, CPSAA1, CPSAA3, CPSAA4, CC3, CCEC3, CCEC4.

Competència específica 6: apropiar-se de les referències culturals i artístiques de l'entorn, identificant-ne les singularitats, per enriquir les creacions pròpies i desenvolupar la identitat personal, cultural i social. Aquesta competència específica connecta amb els següents descriptors recollits a l'annex I del Reial decret 217/2022, de 29 de març: CCL2, CD1, CPSAA3, CC1, CCEC3.

Competència específica 7: aplicar les principals tècniques, recursos i convencions dels llenguatges artístics, incorporant-hi, de manera creativa, les possibilitats que ofereixen les diverses tecnologies, per integrar-los i enriquir el disseny i la realització d'un projecte artístic. Aquesta competència específica connecta amb els següents descriptors recollits a l'annex I del Reial decret 217/2022, de 29 de març: CCL2, CCL3, STEM3, CD1, CD5, CC1, CC3, CCEC4.

Competència específica 8: compartir produccions i manifestacions artístiques, adaptant el projecte a la intenció i a les característiques del públic destinatari, per valorar diferents oportunitats de desenvolupament personal. Aquesta competència específica connecta amb els següents descriptors recollits a l'annex I del Reial decret 217/2022, de 29 de març: CCL1, STEM3, CD3, CPSAA3, CPSAA5, CE3, CCEC4.

Aquestes competències específiques s'interrelacionen en les propostes operatives del projecte en un grau major o menor depenent de l'activitat plantejada i els entorns de col·laboració i valoració grupal que dictaminin el docent i permetin les sessions de l'aula. Per exemple, aquelles propostes que presenten obres d'art per analitzar compleixen la competència 1, 2 i 3, però si es presenta l'espai per dur a terme una reinterpretació compleixen més activament les competències 4 i 6 (tenint en compte que per reinterpretar s'hagi d'analitzar una obra del patrimoni cultural i artístic). Les competències 5, 7 i 8 se centren més pròpiament en l'experiència pràctica de la matèria.

El projecte editorial defineix en aquest manual, a fi de treballar amb un nivell pedagògic més complet dins de l'etapa, una sèrie d'objectius competencials articulats al llarg del projecte en una suma gradual del desenvolupament de l'alumnat:

1. Observar, percebre, interpretar i analitzar d'una manera crítica i amb eines adequades les imatges i les formes de l'entorn, i ser sensible a les seves qualitats plàstiques, estètiques i funcionals, al seu factor històric i social amb interès i respecte, des d'una perspectiva de gènere. Desenvolupar la capacitat de reconèixer un context cultural i històric en l'obra a partir dels seus aspectes formals i llenguatges inherents a l'estètica contemporània.
2. Apreciar els valors culturals i estètics –identificant, interpretant i valorant els continguts que presenten–, i entendre'ls com una part de la diversitat cultural i contribuir a respectar-los, conservar-los i millorar-los, reconeixent l'ús i la finalitat de les manifestacions artístiques, contribuint a tenir-hi respecte, així com a la seva conservació i millora. Incorporar aquestes manifestacions a la seva cultura personal i un imaginari propi establint una connexió amb aquests valors i incorporant-los creativament en obres pròpies o inspiració com a part del procés de creació.
3. Reconèixer el caràcter instrumental del llenguatge plàstic i visual com a mitjà d'expressió en si mateix i per la seva utilitat en altres àrees de coneixement, atesos els seus valors descriptius, d'espai, comunicatius, metodològics i experimentals. Compartir

amb respecte les seves impressions i emocions amb altres persones i expressar una opinió personal de manera oberta i respectuosa.

4. Expressar-se amb creativitat, per mitjà de les eines del llenguatge plàstic i visual, i saber reconèixer les qualitats (processos i resultats) de cada una i relacionar-les amb altres àmbits del coneixement valorant no tan sols els objectius i el procés, sinó també l'entorn de lectura final i el públic destinatari del missatge.
5. Utilitzar el llenguatge gràfico-plàstic per representar emocions i sentiments, vivències i idees, i contribuir a la comunicació, la reflexió crítica i el respecte entre les persones de manera que les produccions artístiques (individuals o col·lectives) siguin justificades i desenvolupades amb iniciativa i autonomia, racionalitat i respecte.
6. Fer servir els diversos materials, les tècniques i els procediments bàsics adequats (seleccionant el que sigui més adient segons el criteri de l'alumne/a) per a la realització d'imatges en els diversos llenguatges artístics, i valorar la creativitat, els hàbits d'observació, la precisió, el rigor i la pulcritud, la iniciativa i la confiança, com també l'esforç i la superació de les dificultats. D'aquesta manera l'alumne/a podrà dur a terme un projecte artístic complint un objectiu proposat, mitjançant un ús adequat de llenguatges, materials, suports i eines.
7. Representar cossos i espais simples mitjançant l'ús de la perspectiva, les proporcions i la representació de les qualitats de les superfícies i el detall, de manera que siguin clars i eficaços per a la comunicació.
8. Observar i descriure gràficament les formes i els objectes de l'entorn natural, urbà i domèstic, i captar el caràcter i la disposició de les parts en el conjunt i evidenciar la constància de la seva estructura sobre l'aparença, tot això depenent de l'espai i del punt de vista adoptat.
9. Planificar i reflexionar, individualment i col·lectivament, sobre el procés de realització d'una obra, partint d'uns objectius prefixats, i revisar i valorar, al final de cada fase, l'estat d'assoliment a què s'hagi arribat. Valorar, en cada moment del projecte, el procés que s'esdevé entre la realitat, l'imaginari i la producció real d'obra, superant estereotips i mostrant respecte davant la diversitat.

3. CONTRIBUCIÓ DE L'ÀREA D'EDUCACIÓ PLÀSTICA, VISUAL I AUDIOVISUAL A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU

La llei d'educació entén per «**competència**» la capacitat de posar en pràctica de forma integrada, en contextos i situacions diferents, els coneixements, les habilitats i les actituds personals adquirides. És a dir, la capacitat de resoldre situacions que es consideren imprescindibles en el seu desenvolupament amb un seguit de sabers bàsics imprescindibles per a la matèria i el nivell educatiu, cosa que dona peu a un perfil de sortida de l'etapa adequat.

Les competències tenen tres components: un “*saber*” (un contingut), un “*saber-ho fer*” (un procediment, una habilitat, una destresa...) i un “*saber-hi ser*” o “*saber-hi estar*” (una actitud determinada).

L'Educació Plàstica, Visual i Audiovisual, pel seu caràcter teoricopràctic i integrador, contribueix a l'adquisició de totes les competències clau per mitjà dels objectius (propòsits) que correlativament, en cada competència, hi són inclosos:

- **Competència en comunicació lingüística:**

- *Aprentatge i ús de conceptes i paraules específiques de la matèria.*
- *Paral·lelisme estructural entre el llenguatge plàstic i verbal.*

- **Competència plurilingüe:**

- *Aprentatge i ús de segones llengües orals o signades amb propietat i correcció.*
- *Conèixer, respectar i valorar la diversitat lingüística i cultural.*

- **Competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria:**

- *Aprendre a actuar amb desimboltura i comoditat per mitjà del llenguatge simbòlic.*
- *Aprofundir en el coneixement d'aspectes espacials de la realitat mitjançant la geometria i la representació objectiva de les formes.*
- *Emprar procediments relacionats amb el mètode científic, com l'observació, l'experimentació i el descobriment, i la reflexió i l'anàlisi posterior.*

- **Competència digital:**

- *Reconèixer la importància de la imatge com a suport de la informació, fent servir les tecnologies de la informació i la comunicació com a mitjà de cerca i selecció d'informació, amb un ús crític i reflexiu, com també la seva transmissió en diferents suports per a la realització de projectes.*
- *Usar aplicacions o programes informàtics per crear i manipular imatges i documents audiovisuals.*

• **Competència personal, social i d'aprendre a aprendre:**

- *Acostumar-se a reflexionar sobre els processos de treball i d'estudi.*
- *Portar a terme propostes d'experimentació creatives que impliquin la presa de consciència de les capacitats i recursos propis, com també l'acceptació dels errors propis com a instrument de millora.*
- *Treballar en equip i promoure actituds de respecte, tolerància, cooperació i flexibilitat.*

• **Competències ciutadana:**

- *Adquirir habilitats socials.*
- *Treballar amb eines pròpies del llenguatge visual, que indueixen al pensament creatiu i a l'expressió d'emocions, vivències i idees.*
- *Plantejar experiències directament relacionades amb la diversitat de respostes davant d'un mateix estímul i l'acceptació de les diferències.*
- *Introduir valors de sostenibilitat i reciclatge pel que fa a l'ús de materials per a la creació d'obres pròpies, anàlisi d'obres alienes i conservació del patrimoni cultural.*

• **Competència emprenedora:**

- *Desenvolupar estratègies de planificació, de previsió de recursos, d'anticipació i avaluació de resultats.*
- *Estimular l'esperit creatiu, l'experimentació, la investigació i l'autocrítica per fomentar la iniciativa i l'autonomia personals.*
- *Promoure l'habilitat per treballar tant individualment com de manera col·laborativa, tot potenciant la capacitat de pensar de forma creativa, el pensament crític i el sentit de la responsabilitat.*

• **Consciència en consciència i expressió culturals**

Aquesta competència implica conèixer, comprendre, apreciar i valorar amb esperit crític, amb una actitud oberta i respectuosa, les diferents manifestacions culturals i artístiques, utilitzar-les com a font d'enriquiment i gaudi personal, i considerar-les com una part de la riquesa i patrimoni dels pobles. D'aquí provenen els objectius o propòsits que es detallen a continuació:

- *Ampliar el coneixement dels diferents codis artístics i de l'ús de les tècniques i els recursos que els són propis.*
- *Aprendre a mirar, veure, observar i percebre.*
- *Apreciar els valors estètics i culturals de les produccions artístiques.*
- *Experimentar i investigar amb diverses tècniques plàstiques i visuals.*
- *Ser capaç d'expressar-se per mitjà de la imatge.*

Cal tenir en compte que les competències són interdependents, de manera que alguns elements que en formen part s'entrecreuen o aborden perspectives complementàries. A més, el desenvolupament i l'ús de cada una requereix al seu torn les altres. En alguns casos, aquesta relació és especialment intensa. Per exemple, alguns elements essencials de les competències en comunicació lingüística, aprendre a aprendre o tractament de la

informació i competència digital estan estretament relacionats entre si i, junts, formen la base per al desenvolupament i l'ús de la resta de competències. De la mateixa manera, la resolució de problemes, l'actitud crítica, la gestió de les emocions, la iniciativa creativa o la presa de decisions amb avaluació del risc tenen a veure amb diverses competències.

4. SABERS BÀSICS, CRITERIS D'AVALUACIÓ I ESTÀNDARDS D'APRENTATGE PER UNITATS DIDÀCTIQUES

Els sabers (anteriorment descrits com a conceptes, procediments i actituds) per al Primer Cicle de l'Educació Secundària en el seu nivell II s'han distribuït en *DOTZE* unitats didàctiques, organitzades en quatre blocs temàtics, per afavorir la comprensió i l'aprenentatge de forma lògica, amena i senzilla, interrelacionant els conceptes de cada unitat i bloc per formar una síntesi dels sabers de l'àrea.

D'aquesta manera, els blocs marcats per la legislació actualment en vigor es converteixen en blocs temàtics fàcilment adaptables a la programació diària de l'aula.

L'inici del curs és precedit per un capítol introductori sobre *Materials i tècniques de dibuix i pintura*. Aquest contingut es desenvolupa de manera contractual a tot el projecte i estableix les bases per a l'anàlisi d'obra aliena i la creació d'obra pròpia, aplicant-hi els criteris d'avaluació de les competències específiques que fixa el nou currículum.

L'aprenentatge ha de ser fruit d'una intensa activitat per part de l'estudiant basada en l'observació, la relació entre els coneixements, l'anàlisi i la comprovació d'aquests coneixements i l'intercanvi de punts de vista amb els companys i amb el professor.

Materials de dibuix i pintura

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- **Materials de dibuix i pintura:** Llapis de grafit, escala de duresa de les mines, llapis de colors. Retoladors. Ceres. Pintura al tremp (aiguada).
- **Materials per a dibuix geomètric:** Escaire i cartabó, posició idònia de les plantilles per al traçat geomètric. Regles: el regle comú, el doble o triple decímetre. Goniòmetre. Compàs, manteniment i control del compàs, procés de fer punta al compàs.
- **Materials complementaris:** Goma d'esborrar. Maquineta de fer punta. Barra adhesiva. Fulles per tallar. Tisores. Suports: paper, taula i tela.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Reconèixer els diferents mitjans de dibuix i pintura necessaris per treballar a l'aula.
- Distingir les diferents qualitats expressives de cadascun d'aquests materials.
- Conèixer els suports fonamentals per a l'aplicació de les diferents tècniques, com també els materials complementaris que poden ser útils en determinats moments.
- Conèixer els materials imprescindibles (escaire, cartabó, regle i compàs) per dur a terme construccions geomètriques.
- Conèixer i valorar les tècniques i els procediments que fan possible la major expressivitat plàstica segons els resultats desitjats i la seva intenció comunicativa.
- Comprendre la importància d'analitzar amb deteniment els elements fonamentals d'una composició abans de l'aplicació de les diferents tècniques o procediments.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Valorar l'atenció en la comprensió dels diferents mitjans i tècniques de dibuix i pintura, com també les variades qualitats plàstiques i expressives.
- Verificar l'ús dels conceptes apresos en aquest capítol introductori en les pràctiques proposades en les unitats didàctiques que es desenvolupen en aquest curs.
- Apreciar l'interès manifestat per fer servir els diferents mitjans i tècniques en resultats creatius, expressius i personals.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE

- Mostra iniciativa en l'activitat diària de l'aula valorant i avaluant el treball propi i el dels altres en tot el procés creatiu de manera crítica i respectuosa.
- Manté el seu espai de treball i el seu material en perfecte ordre i estat, i el fa servir a l'aula quan és necessari per poder elaborar les activitats proposades.

Bloc I. Elements configuradors del llenguatge visual

U.D. 1. Signes, formes i textures

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- El punt com a signe gràfico-plàstic. El punt i la seva expressivitat. El puntillisme. El punt en la imatge impresa i el punt digital.
- La línia com a element d'expressió. La línia i la seva expressivitat. La línia en la creació de formes. La línia en l'obtenció del volum.
- La forma. La forma i els seus tipus. Posicions relatives entre formes. Formes geomètriques i formes orgàniques.
- La textura. Característiques tipològiques de les textures: tàctil i visual, naturals i artificials, i orgàniques o geomètriques.
- La textura en l'art: la textura en el dibuix i la pintura, en l'escultura i en l'arquitectura.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Saber descriure el concepte de signe i textura i les seves qualitats en el llenguatge visual.
- Experimentar les diferents formes del punt, de la línia i de les textures gràfiques, pictòriques i plàstiques en treballs propis.
- Analitzar formes i textures de l'entorn i del món de l'art.
- Reconèixer la importància de formes i textures en els diversos camps d'expressió artística.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Valorar i verificar el grau d'assimilació dels conceptes de signe, forma i textura, i si s'han fet servir adequadament els seus valors expressius.
- Detectar el nivell d'assoliment d'estratègies pròpies pel que fa a la representació de la forma utilitzant signes.
- Saber diferenciar i identificar les diferents textures superficials (tàctils o visuals, orgàniques o geomètriques, i naturals o artificials), tot analitzant el procés de generació de cada una.
- Valorar la personalització de textures d'ideació pròpia com a mitjà d'afirmació de la personalitat i d'interiorització del contingut.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

- Experimenta amb el valor expressiu de la línia i el punt i les seves possibilitats tonals, aplicant diferents graus de duresa, diverses posicions del llapis de grafit o de color (inclinat o vertical) i la pressió exercida en l'aplicació, en composicions a mà alçada, estructurades geomètricament o més lliures i espontànies.
- Analitza els ritmes lineals mitjançant l'observació d'elements orgànics, en el paisatge, en els objectes i en composicions artístiques, i fes-los servir com a inspiració en creacions gràfico-plàstiques.

U.D. 2. Color i creativitat

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- Naturalesa del color. Gènesi del color. La llum i l'espectre visible.
- Color Llum. Mescla additiva. Color pigment. Mescla subtractiva.
- Ordenació bidimensional del color: el cercle cromàtic.
- Ordenació i moviment del color en l'espai: To o color, lluminositat o valor, i saturació o intensitat.
- Comportament i acció del color. Tons freds. Tons càlids. Els colors complementaris. Dinàmica i perspectiva del color.
- Harmonies cromàtiques. Harmonia monocromàtica, per tríades, per analogia i harmonia policromàtica.
- El poder simbòlic del color.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Entendre el comportament natural del color llum i del color pigment.
- Saber diferenciar, ordenar i reproduir els matisos de color en la natura, en l'art i en els objectes que ens envolten, tenint en compte les seves propietats: to, lluminositat i saturació.
- Reconèixer els aspectes psicològics del color pel que fa al seu missatge visual, identificant les variacions que els canvis de color produeixen en el seu significat.
- Aprendre a fer servir el color d'una manera creativa mitjançant dues tècniques: l'ús de colors plans i el canvi cromàtic, valorant-ne el simbolisme.
- Conèixer les característiques més rellevants de la pintura impressionista i diferenciar-la de la d'altres moviments pictòrics.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Analitzar i aplicar els paràmetres del color (to, saturació i lluminositat), tenint en compte les relacions d'harmonia i contrast entre ells.
- Diferenciar les característiques del color en la naturalesa i en l'art, essent capaç de reproduir-los mitjançant l'ús de mescles amb una finalitat expressiva.
- Identificar algunes de les obres més importants de l'impressionisme considerant les seves qualitats plàstiques, com també els artistes més rellevants d'aquest moviment.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE

- Diferencia el color llum del color pigment i les seves aplicacions.
- Experimenta amb els colors primaris i secundaris estudiant la mescla additiva i la subtractiva i els colors complementaris.
- Realitza composicions amb diferents tècniques gràfiques per expressar sensacions per mitjà de l'ús del color, amb tons freds i càlids.
- Interpreta obres pictòriques reconegudes mitjançant una harmonia cromàtica fent ús d'una sèrie de colors anàlegs.
- Fa modificacions del color i les seves propietats emprant tècniques pròpies del color pigment i del color llum, aplicant-hi les TIC, per expressar sensacions en composicions senzilles.

U.D. 3. Llum i ombres

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- Naturalesa de la llum. El fenomen de la llum. Contrast de llums i ombres: el volum.
- Influència de la llum en la percepció dels objectes: llum frontal, llum zenital, contrallum, llum lateral i llum inferior.
- Comportament de la llum. Gamma de lluminositat i valor tonal.
- Captura de la llum: el clarobscur. Tres passos clau.
- La llum en l'art de la pintura i la fotografia.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Saber observar i analitzar el comportament de la llum sobre les formes corpòries, diferenciant les qualitats de la llum artificial i de la llum natural.
- Saber descriure la llum i les ombres com a elements que suggereixen l'efecte de volum.
- Reconèixer els diferents tipus d'il·luminació sobre diferents models, tot apreciament les seves qualitats expressives.
- Desenvolupar destreses en l'elaboració de propostes amb colors acromàtics o colors neutres (blanc, negre i gamma de grisos).

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Valorar la comprensió de la influència que té l'estudi de la llum en les obres artístiques.
- Investigar i practicar amb les tècniques del clarobscur, emprant suports de diferents tons i dimensions.
- Valorar el pas més brusc i sense transició d'un to a un altre en la representació de cossos amb cares planes, i el pas gradual (difuminat) a les superfícies corbes o arrodonides.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE

- Experimenta l'obtenció de volums per mitjà del contrast de llums i ombres, tant en formes naturals com en figures geomètriques.
- Fa servir el clarobscur per percebre la sensació volumètrica en el pla, en formes i figures senzilles.
- Elabora composicions emprant diferents recursos gràfics en cada cas (clarobscur, línies, punts, textures, colors...).
- Valora la comprensió de la influència que té l'estudi de la llum en les obres artístiques.

U.D. 4. La composició

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- Compondre.
- Elements de la composició en el llenguatge visual. Les masses i les seves relacions. Relació figura-fons. Les línies mestres. Composicions estàtiques i dinàmiques.
- Format i encaix.
- El ritme visual en la composició. Ritme uniforme. Ritme altern o binari. Ritme creixent o decreixent, i ritme convergent o divergent.
- La composició modular.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Saber definir en què consisteix «compondre» i conèixer els elements que configuren la composició.
- Saber analitzar la relació entre «masses» i la seva correspondència o lligam amb les línies mestres de la composició.
- Distingir els diferents tipus de formats presents en les obres artístiques, com també saber valorar la importància d'encaixar correctament les figures representades en el format escollit.
- Saber descriure i construir diversos ritmes dins d'una mateixa composició de masses.
- Saber explicar què és el «mòdul» i com s'ha de fer una composició modular.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Fer composicions amb diferents recursos a fi de transmetre missatges amb diferents significats.
- Conèixer i identificar en diverses composicions alternatives l'organització de les formes mitjançant l'aplicació dels criteris compositius fonamentals.
- Diferenciar els ritmes visuals i practicar-ne l'ús en composicions abstractes o figuratives.
- Identificar en diverses obres d'art l'estructura compositiva emprada per l'autor.
- Crear estructures modulares amb formes geomètriques simples –bàsicament sobre xarxes poligonals–, treballant amb transformacions bàsiques com la translació, el gir, la simetria i la semblança.

ESTÀNDARDS D'APRENENTATGE

- Construeix composicions planes –amb peces de cartolina de color– que verifiquen criteris de simetria, asimetria, pes visual i direccionalitat.
- Analitza equilibris i ritmes compositius simètrics en imatges gràfiques i artístiques: format i encaix.
- Realitza composicions que transmeten emocions bàsiques (calma, violència, llibertat, alegria, tristesa, etc.) fent servir diferents recursos gràfics en cada cas (clarobscur, línies, punts, textures, colors...).
- Analitza i aplica l'esquema compositiu bàsic d'obra pròpia tenint en compte els conceptes d'equilibri, proporció i ritme.

Bloc II. Els llenguatges audiovisuals

U.D. 5. La percepció i el llenguatge visual

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- La percepció visual. Teoria de la Gestalt.
- Il·lusions òptiques. Il·lusions perceptives. Figures o objectes impossibles. Figures dobles. Il·lusions de moviment (art òptic).
- La força del llenguatge visual. Aplicacions. Elements i tipus del llenguatge visual: llenguatge gràfic, pictòric, escultòric i arquitectònic.
- Icones, símbols i logotips.
- Lectura de la imatge. Esquema general de lectura. Lectura d'una fotografia. Lectura d'una imatge publicitària.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Comprendre el fenomen de la percepció visual i diferenciar amb claredat entre el fet físic de veure-hi i el procés intel·lectual d'interpretar.
- Analitzar les capacitats comunicatives del llenguatge visual: informació, narració, persuasió i gaudi estètic.
- Diferenciar les aplicacions del llenguatge visual, especialment en els arts clàssiques: dibuix, pintura, escultura i arquitectura.
- Entendre la importància dels signes visuals, distingint clarament les icones, els símbols i els logotips.
- Saber llegir imatges fotogràfiques i publicitàries, diferenciant-ne tant els aspectes formals com la intenció de l'autor.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Distingir els diferents tipus d'il·lusions òptiques i comprendre el fenomen pel qual enganyen la nostra percepció.
- Conèixer les diferents qualitats expressives dels mitjans gràfics, pictòrics, escultòrics i arquitectònics, i aplicar-les en les nostres composicions.
- Crear signes visuals que puguin transmetre informacions de manera senzilla i inequívoca.
- Analitzar correctament imatges fotogràfiques i publicitàries distingint clarament els seus diversos elements formals i expressius.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE

- Analitza les causes per les quals es produeix una il·lusió òptica aplicant-hi coneixements dels processos perceptius.

- Identifica i classifica diferents il·lusions òptiques segons les diferents lleis de la Gestalt.
- Dissenya il·lusions òptiques prenent com a base les lleis de la Gestalt.
- Distingeix significant i significat en un signe visual.
- Fa la lectura objectiva d'una imatge tot identificant, classificant i descrivint els elements d'aquesta imatge. Analitza una imatge, mitjançant una lectura subjectiva, identificant els elements de significació, els elements narratius i les eines visuals emprades, i en treu conclusions i n'interpreta el significat.

U.D. 6. La comunicació audiovisual

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- La imatge fixa. La fotografia: claus formals. Els ajustos de la càmera fotogràfica. La fotografia: claus conceptuals. El còmic i les tires còmiques. El llenguatge del còmic.
- La imatge en moviment. El llenguatge d'animació. El llenguatge cinematogràfic. El llenguatge televisiu.
- El llenguatge multimèdia.
- Presentacions multimèdia.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Entendre el procés fotogràfic i les variables que s'interrelacionen per aconseguir una determinada imatge per part de l'autor, com també valorar-ne les claus formals i conceptuals.
- Saber llegir de forma adequada tots els elements fonamentals del llenguatge gràfic del còmic seguint de manera correcta la narració gràfica estàtica amb l'ajuda dels seus recursos visuals essencials.
- Analitzar correctament els diferents processos audiovisuals i la importància del pla per transmetre una sensació o idea concreta.
- Comprendre el llenguatge multimèdia i la seva capacitat expressiva inherent, aplicant els passos necessaris en la resolució reeixida d'una presentació interactiva per al públic.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Analitzar diverses imatges fotogràfiques distingint-ne amb claredat els aspectes formals i els valors expressius.
- Aplicar amb intenció narrativa els recursos visuals del còmic, de forma ordenada i coherent, per crear una historieta visualment atractiva i que, gràficament, sigui fàcil de llegir.
- Distingir clarament els plans cinematogràfics, analitzant les diferències que presenten pel que fa a la capacitat expressiva i comunicativa.
- Construir una presentació multimèdia fent servir eficaçment els seus recursos interactius, i també fer-ne una correcta transmissió a l'aula.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE

- Identifica diferents enquadraments i punts de vista en una fotografia.
- Fa fotografies amb diferents enquadraments i punts de vista aplicant-hi diferents lleis compositives.
- Dissenya un còmic emprant d'una manera adequada vinyetes i finestres, bafarades, línies cinètiques i onomatopeies.
- Elabora documents multimèdia per presentar un tema o projecte, emprant els recursos digitals d'una manera adequada.

Bloc III. La geometria com a suport del procés creatiu

U.D. 7. Traçats geomètrics bàsics en el disseny

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- Gènesi de les formes bàsiques.
- Elements geomètrics fonamentals. Punt. Línies. Situació i posicions relatives entre rectes.
- Distàncies.
- Angles: tipus, posicions relatives i suma i diferència d'angles.
- Llocs geomètrics bàsics en el pla.
- Operativitat amb angles: trisecció d'un angle recte i pla. Bisectriu d'un angle de vèrtex inaccessible.
- Triangles. Definició i designació. Propietats fonamentals. Classificació.
- Quadrilàters. Definició i designació. Propietat fonamental. Classificació.
- La circumferència i el cercle.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Entendre el lèxic i les característiques dels diferents elements que constitueixen les formes geomètriques: tipus de línies, concepte de paral·lelisme i perpendicularitat, distàncies, angles, etc.
- Raonar el concepte i l'existència de llocs geomètrics en els traçats bàsics: circumferència, mediatriu, bisectriu d'un angle, etc.
- Saber aplicar els traçats bàsics que generen les construccions i figures geomètriques bàsiques –triangles, quadrilàters i circumferència–, com també determinar les característiques dels punts i rectes notables en aquestes figures.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Verificar la realització de formes i composicions mitjançant el mesurament de rectes i angles amb precisió i l'ús correcte dels instruments de dibuix tècnic: l'escaire, el cartabó i el compàs.
- Diferenciar, clarament, les característiques bàsiques de la mediatriu i la bisectriu en el raonament dels traçats i dissenys geomètrics.
- Valorar la importància que tenen les formes bàsiques, com a figures geomètriques, en l'àmbit científic, tecnològic, artístic i decoratiu.
- Valorar la realització de les propostes operatives amb pulcritud i claredat.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE

- Fa servir les plantilles (escaire i cartabó) per traçar paral·leles, perpendiculars i rectes a 45° .
- Crea dissenys lineals amb l'ús adequat de l'escaire i el cartabó.
- Assaja l'ús precís del compàs per realitzar construccions geomètriques i per transportar magnituds i arcs de circumferència.
- Divideix la circumferència en sis parts iguals, fent servir el compàs, i dibuixa amb el regle l'hexàgon regular i el triangle equilàter que es possibilita.
- Identifica els angles de 30° , 45° , 60° i 90° en el cartabó i l'escaire.
- Classifica qualsevol triangle, a partir dels seus costats i també dels angles.
- Construeix un triangle sabent-ne dos costats i un angle, o dos angles i un costat, o els seus tres costats, fent servir correctament les eines.
- Dibuixa un triangle rectangle sabent-ne la hipotenusa i un catet.
- Classifica correctament qualsevol quadrilàter.
- Construeix qualsevol paral·lelogram sabent-ne dos costats consecutius i una diagonal.

U.D. 8. Formes i estructures poligonals. Xarxes modulars

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- Formes poligonals. Elements i denominació. Propietats.
- Polígons regulars inscrits en una circumferència.
- Traçat de polígons regulars sabent-ne el costat.
- Polígons regulars estrellats. Dissenys decoratius.
- Xarxes modulars bàsiques.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Appreciar la importància que té la geometria de les formes poligonals per a l'estudi de l'estructura interna dels objectes.
- Conèixer i aplicar els diversos traçats que divideixen la circumferència en parts iguals i, en conseqüència, el fet d'inscriure-hi polígons regulars.
- Saber construir polígons convexos i còncavos o estrellats de costat conegut, per a la seva aplicació en el disseny ornamental.
- Conèixer i valorar les possibilitats que ofereix el fabulós món de les xarxes elementals, els seus dissenys i les varietats decoratives.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Comprovar si s'ha après a representar correctament les formes i estructures geomètriques d'una manera objectiva, mitjançant el raonament lògic i l'ús de la geometria plana.
- Reconèixer estructures poligonals en l'art, el disseny i l'arquitectura, com per exemple en les rosasses romàniques i gòtiques.
- Conèixer i representar els diferents polígons regulars sabent el radi de la circumferència que els circumscriu o el seu costat.
- Valorar l'exactitud i la pulcritud en la representació final dels treballs realitzats.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE

- Classifica correctament qualsevol polígon de 3 a 5 costats, tot distingint clarament si és regular o irregular.
- Construeix correctament polígons regulars de fins a 5 costats inscrits en una circumferència.
- Construeix correctament polígons regulars de fins a 5 costats, sabent-ne el costat.
- Executa dissenys aplicant-hi repeticions, girs i simetries de mòduls.

U.D. 9. Tangències i enllaços

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- Tangències. Principis bàsics.
- Rectes tangents a una circumferència.
- Rectes tangents a dues circumferències. Consideracions importants. Tangències i enllaços en el disseny.
- Enllaços en corbes tècniques.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Entendre que l'enllaç de línies consisteix a saber aplicar les dues propietats fonamentals que regeixen les tangències.
- Resoldre les construccions bàsiques de tangències entre rectes i circumferències i d'aquestes entre si, senyalant-ne amb absoluta precisió el punt o punts de contacte.
- Comprendre les possibilitats que ofereixen les tangències en diferents construccions i dissenys.
- Conèixer l'existència i les característiques dels ovals, ovoides i espirals de nucli poligonal com a aplicació directa i concreta al traçat d'enllaços.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Valorar la destresa en l'ús dels instruments de dibuix lineal i estimar la precisió de les representacions gràfiques.
- Dibuixar i resoldre problemes geomètrics, tot valorant el mètode i el raonament de les construccions i traçats, com també l'acabat i la presentació.
- Dissenyar objectes d'ús comú en què sigui necessari resoldre problemes bàsics de tangències, raonant-ne els traçats.
- Valorar el raonament, la creativitat i la claredat gràfica en el traçat i l'ornamentació dels dissenys.

ESTÀNDARDS D'APRENENTATGE

- Resol correctament els casos de tangència entre circumferències, emprant adequadament les eines.
- Resol correctament els diferents casos de tangència entre circumferències i rectes, utilitzant adequadament les eines.
- Construeix correctament un oval regular, sabent-ne el diàmetre més gran.
- Construeix diversos tipus d'ovals i ovoides, segons els diàmetres coneguts.
- Construeix correctament espirals de 2, 3 i 4 centres.

U.D. 10. Proporció, antropometria i escales

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- El llenguatge de la proporció. Concepte de proporció i semblança entre figures.
- Escales. Tipus d'escales. Escales gràfiques.
- La proporció humana. El cànon humà. Les proporcions en la cara.
- El cos humà i el seu entorn.
- La desproporció. La reproducció mitjançant quadrícula.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Conèixer i valorar la importància de la proporció en els objectes de l'entorn.
- Desenvolupar la capacitat de comparar relacions de proporció entre les parts d'un mateix objecte.
- Adquirir la capacitat de relacionar formes semblants expressant-ne el factor d'escala.
- Comprendre el concepte d'escala i les seves aplicacions per mesurar magnituds.
- Utilitzar la proporció en representacions gràfiques i amb finalitats expressives.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Valorar la idea de bellesa amb la de proporció, per aconseguir composicions que tinguin com a finalitat crear un efecte harmònic i agradable.
- Saber usar amb propietat les escales, especialment les normalitzades, que es troben en escalímetres o en diferents conjunts d'escales comercials.
- Valorar la realització de treballs que impliquin saber triar l'escala més apropiada en cada cas.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE

- Realitza la representació d'una imatge semblant a una altra de donada, emprant el procediment de la quadrícula.
- Construeix escales volants i mesura distàncies sobre plànols d'habitatges o terrenys.
- Decora espais lliures d'un habitatge.

Bloc IV. Els sistemes de representació en el dibuix tècnic

U.D. 11. Representació objectiva de sòlids. Vistes dièdriques

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- Representació objectiva de sòlids. Sistemes de mesura i perspectius.
- Esquema conceptual dels diferents sistemes de representació.
- Projeccions o vistes dièdriques d'un sòlid.
- Formes cilíndriques.
- Projeccions dièdriques de seccions planes en un cilindre de revolució.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Conèixer els fonaments, les característiques generals i l'ús dels principals sistemes de representació, tot distingint el sistema dièdric, com a sistema de mesura, dels sistemes perspectius: axonomètric, cavallera i cònic.
- Diferenciar les característiques i la utilitat del sistema dièdric com a sistema de mesura i les dels sistemes perspectius.
- Representar correctament les vistes o projeccions dièdriques de sòlids senzills donats en perspectiva o vistos al natural.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Saber dibuixar les vistes de sòlids amb formes cúbiques elementals o cilíndriques en el sistema axonomètric o presentats al natural.
- Conèixer i posar en pràctica la norma UNE 1032 – ISO 128 que fa universal i, per tant, possible la comprensió gràfica i objectiva de la forma i de les característiques d'un objecte qualsevol.
- Saber dissenyar un objecte senzill, representat mitjançant les seves vistes o projeccions dièdriques.
- Realitzar els traçats amb pulcritud i precisió.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE

- Dibuixa correctament les vistes principals de volums cúbics senzills, identificant les tres projeccions dels seus vèrtexs i arestes.
- Dibuixa les projeccions dièdriques de sòlids elementals senyalant, en totes tres projeccions, els vèrtexs indicats.
- Treballa i representa les projeccions dièdriques de peces amb formes cilíndriques.

U.D. 12. Axonometries

CONTINGUTS O SABERS BÀSICS

- Les perspectives axonomètriques. Característiques axonomètriques. L'axonometria isomètrica i cavallera.
- Traçat de la perspectiva axonomètrica isomètrica. Traçat de parts circulars.
- Traçat de la perspectiva cavallera frontal i planimètrica.

COMPETÈNCIES DESGLOSSADES

- Analitzar i comprendre els fonaments de les perspectives axonomètriques ortogonal i obliqua.
- Saber construir estructures isomètriques de conjunts prismàtics i de cossos cilíndrics.
- Saber utilitzar la perspectiva cavallera, tant la frontal com la planimètrica, com a recurs gràfic de caràcter tècnic per poder crear sensacions de volum en la representació de cossos geomètrics i models senzills.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Conèixer els elements fonamentals que regeixen en els sistemes descriptius axonomètrics, emprant les seves característiques per incloure la sensació tridimensional en representacions bidimensionals.
- Valorar l'elaboració de tipologies arquitectòniques originals amb l'ajuda de xarxes isomètriques.
- Comprovar la lògica de pas que permet representar cossos en perspectiva axonomètrica partint de les seves vistes dièdriques.
- Valorar la construcció, en perspectiva cavallera, de mòduls i conjunts senzills a partir de les vistes dièdriques, coneixent la influència de l'angle de fuga en la visualització de les diferents perspectives de l'objecte.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE

- Realitza perspectives isomètriques de volums senzills, fent servir correctament l'escaire i el cartabó per traçar paral·leles.
- Observa, analitza i representa encaixos volumètrics de formes prismàtiques amb l'ajuda de paper pautat isomètric.
- Dibuixa, sobre paper pautat isomètric, el traçat d'arcs circulars d'una estructura arquitectònica.
- Representa formes volumètriques analitzant la influència de l'angle de fuga en les perspectives cavalleres frontals.
- Representa, en perspectiva cavallera planimètrica normal, peces arquitectòniques simples.

ANNEX

TÈCNIQUES SEQUES, HUMIDES I DIGITALS

- **PROCEDIMENTS I TÈCNIQUES SEQUES** pas a pas:

Llapis de grafit.

Llapis de colors i aquarel·lables.

Cretes i Pastels.

Ceres.

Retoladors.

Collage.

- **PROCEDIMENTS I TÈCNIQUES HUMIDES** pas a pas:

Tinta xinesa.

Aquarel·la.

Pintura

- **PROCEDIMENTS I TÈCNIQUES DIGITALS** pas a pas:

Dibuix vectorial.

Imatge de mapa de bits.

5. ATENCIÓ I TRACTAMENT A LA DIVERSITAT ENTRE DIFERENTS NIVELLS

No podem oblidar el tractament a la diversitat que cal que hi hagi des del moment en què es detectin diferents nivells de coneixements i d'actituds entre els alumnes. No obstant això, la complexitat que comporta desenvolupar l'atenció a la diversitat fa necessari que siguin els mateixos centres els encarregats de regular aquesta situació cada dia més freqüent.

Perquè un llibre d'Educació Plàstica i Visual pugui contribuir a aquesta tasca, en els seus continguts i en les activitats pràctiques cal tenir en compte aquesta situació real de treball. En tots els nostres llibres i/o manuals, l'atenció a la diversitat és considerada principalment en les activitats pràctiques proposades, les quals responen a tres nivells de dificultat: *baixa* (1), *mitjana* (2) i *alta* (3), segons els paràmetres següents:

- **Nivell de dificultat 1:** quan, amb facilitat, l'alumne/a pot resoldre l'activitat posant interès en la comprensió de la proposta i tenint en compte els conceptes bàsics establerts en etapes anteriors.
- **Nivell de dificultat 2:** quan l'alumne/a pot desenvolupar l'activitat tenint en compte, només, els conceptes estudiats en la unitat didàctica en què estigui treballant.
- **Nivell de dificultat 3:** quan l'alumne/a necessita recórrer a conceptes vistos en altres unitats i fins i tot li calen altres fonts per resoldre els dubtes.

També es proposen activitats de reforç i d'ampliació compatibles amb les propostes incloses al llibre, de manera que matisin els plantejaments establerts i els facin més senzills o més complicats segons els interessos i les necessitats.

Per tant, el professor o la professora pot triar en tot moment les activitats més adequades per a cada alumne/a, grups d'alumnes o situació particular de la classe.

En l'atenció a la diversitat convé intensificar la relació de les activitats plàstico-visuals amb altres àrees, ja que l'aprenentatge per mitjà de les imatges pot ser molt adequat per a molts alumnes.

A l'hora de l'avaluació, s'hauran de tenir en compte els aspectes següents:

- *Delimitació dels objectius específics que s'han d'avaluar*
- *Tipus i manera de recollida d'informació*
- *Forma de generar criteris i judicis*
- *Decisions per valorar la diversitat de capacitats d'alumnes que integren el grup i que, per una raó o per una altra, ofereix la realitat de l'aula.*

Amb aquestes consideracions es tracta, en definitiva, de reduir els desajustos que es produeixen en la formació dels adolescents i de fer més positiva i eficaç l'acció del professorat en l'exercici de la seva professió.

6. CONSIDERACIONS METODOLÒGIQUES

És inqüestionable la importància de la imatge en el món actual. Provenents de la naturalesa, els mitjans de comunicació, la publicitat o la cultura, centenars d'imatges ens arriben cada dia amb les més diverses finalitats i configuracions. En conseqüència, si vivim en un món d'imatges en què el llenguatge de la forma resulta bàsic i, a més, configurador de l'ésser humà mateix –com a individu social–, no hi ha dubte que el principi general ha de ser el següent:

*«Desenvolupar en els alumnes i les alumnes les seves capacitats d'**Observació**, **Comprensió** i **Expressió** plàstica, visual i audiovisual, de manera que se'ls prepari per comprendre i transmetre imatges del seu entorn natural com una part més de la seva formació integral».*

El disseny del curs respon a aquest principi general. Tant els continguts conceptuals com les propostes i verificacions volen ser instruments que ajudin en l'aprenentatge, l'aprofitament del temps i l'organització del treball a l'aula. Les làmines i fitxes, amb una temàtica molt orientada i una tècnica d'execució oberta a les possibilitats i actituds de cada alumne/a, eviten la pèrdua de temps que comporta dictar dades i enunciats o bé repartir fotocòpies amb els plantejaments de cada activitat. D'altra banda, les pràctiques no pretenen ser exhaustives i plantegen els treballs que solen ser comuns als diferents enfocaments que pugui donar a l'assignatura cada professor/a.

És convenient plantejar activitats i projectes pràctics en equip sobre anàlisi i estudi dels elements de l'entorn, la qual cosa ha de comportar debats a l'aula i la proposta de situacions d'aprenentatge a partir de les premisses plantejades en les propostes operatives, extrapolant el seu plantejament a activitats del centre. Aquest és el cas, per exemple, de les propostes de comunicació dels temes 6 i 7 o de l'ús de les propostes geomètriques del bloc III per dissenyar mosaics decoratius per decorar una aula o el disseny d'un logotip poligonal per a un festival al centre.

A més de les propostes operatives –que són treballs individuals que serveixen, sobretot, per seguir les exposicions teòriques juntament amb les explicacions del professor–, és convenient plantejar activitats i projectes pràctics en equip sobre l'anàlisi i l'estudi dels elements de l'entorn, cosa que ha de generar debats a l'aula.

Des del punt de vista metodològic, el pla curricular es fonamenta en els principis següents:

- *L'adequació dels sabers als objectius i els mitjans per assolir-los.*
- *L'enfocament de les propostes operatives amb les seves activitats de verificació, de manera que proporcionin un aprenentatge actiu, atès que promouen la construcció de conceptes.*
- *L'orientació significativa de l'aprenentatge, partint d'organitzadors que ajudin en l'anàlisi dels nous coneixements, com també proposant elements motivadors.*
- *El plantejament d'activitats col·lectives i en petits grups per contrastar-ne l'elaboració i crear actituds de col·laboració desenvolupant situacions d'aprenentatge.*

sand§val
EDICIONES